

აირის მერდოკი

ზღვა, ზღვა

დიდგენის
გულწრფელი

აირის მერდოკი
ზღვა, ზღვა

Iris Murdoch
THE SEA, THE SEA

ინგლისურიდან თარგმნა თამარ ლომიძემ

წიგნი გამოიცა Literature Ireland-ის ფინანსური მხარდაჭერით.

© 1978 by Iris Murdoch
All rights reserved.

© გამომცემლობა „დიოგენე“, 2021
ყველა უფლება დაცულია.

ISBN 978-9941-11-700-8

www.diogene.ge

ვუძღვნი როზმერი კრემსს

წინა ისტორია

ახლა, ამ სტრიქონების წერისას, ჩემ წინ გადაჭიმული ზღვა მაისის მზის სხივებში კი არ ციმციმებს, ლაპლაპებს. მოქცევა იწყება. ტალღები მშვიდად ელამუნება ნაპირს. წყალი გამჭვირვალეა – ჭავლის ან ქაფის ნასახიც კი არ ეტყობა. ჰორიზონტის შორი-ახლოს ზღვა საუცხოო მენამულია და ხშირად დასერილი მუქი მწვანე ზოლებით. ჰორიზონტთან ლურჯია. ნაპირთან, მარჯვნივ და მარცხნივ აყუდებულ გვერდმრუდ ყვითელ კლდეებს შორის, წყლის მომწვანო, ყინულივით ცივი და სუფთა – თუმცა კი დაბინდული – ზოლი მოჩანს. ჩრდილოეთში ვართ, ამიტომ მზის კაშკაშა სხივები ზღვაში ღრმად ვერ აღწევს. იქ, სადაც ტალღები კლდეებს ელაცეცება, წყლის ზედაპირი ფერადოვანია. უღრუბლო, მკრთალი ცა – ზენიტთან ჩამუქებული და მოლივლივე, თუმცა ცივი – ჰორიზონტთან ლურჯ წყალს ვერცხლისფერ ათინათს აფრქვევს. მზეც კი ცივია თითქოს.

ის-ის იყო, ჩემი მემუარების ეს პირველი აბზაცი დაწერე, რომ მოულოდნელი და შემზარავი რამ მოხდა. ახლაც კი მიჭირს ნანახის აღწერა, თუმცა მას შემდეგ კარგა ხანი გავიდა და მგონი, მივაგენი ამ მოვლენის სავარაუდო (მაგრამ არცთუ დამაკმაყოფილებელ) ახსნას. იქნებ დრო კიდევ რომ გავა, დაემშვიდდე და მომხდარზე სალად მსჯელობა შეეძლო.

მემუარები ვახსენე. ნუთუ ეს ჩანანერები საბოლოოდ მემუარებად იქცევა? ვნახოთ. ახლა, როცა ჯერ მხოლოდ ერთი გვერდი დავწერე, ისინი უფრო დღიურს წააგავს, ვიდრე მემუარებს. კარგი, დღიური იყო! როგორ ვნანობ, რომ დღიურს უნინ არ ვწერდი. რა დოკუმენტი იქნებოდა! მაგრამ ახლა ჩემი ცხოვრების ძირითადი მოვლენები უკვე მოხდა და მოცალებობისა და მოგონებების გარდა აღარაფერი დამრჩა. ეგოისტის აღსარება? რალაც ამგვარი. რა თქმა უნდა, ჩემი ჩანაფიქრი არასოდეს გამიმხელია მსახიობი ქალეზისა და მამაკაცებისთვის. სიცილით დაიხოცებოდნენ.

სწორედ თეატრში რწმუნდები, რა წარმავალი ადამიანის სახელი და დიდება. ოჰ, რა მშვენიერი, რა ბრწყინვალე იყო პანტომიმები, რომლებიც აღარავის ახსოვს! ახლა ხელი უნდა ავიღო თეატრალურ მაგიაზე და განდეგილი გაეხდე; ჩემი ცხოვრება ისე უნდა გარდავექმნა, რომ შევეძლო, სრულიად გულწრფელად ვალიარო, ჩემი ერთადერთი საქმიანობა სიკეთის ხელოვნების დაუფლებაა-მეთქი. სამართლიანად ფიქრობენ, რომ სიცოცხლის ბოლო წლები მედიტაციის დროა. ხომ არ ვინანებ, ჩემთვის ეს დრო უფრო ადრე რომ არ დადგა?

აუცილებლად უნდა ვწერო, თანაც, სასხვათაშორისოდ არა, როგორც ადრე (შეგნებულად) ვიქცეოდი. ჩემს ჩანანერებს სამარადისო ღირებულება აქვს და ვიმედოვნებ, საუკუნეებს გაუძლებს. დიახ, უკვე შევექმენი ეს ნივთი – მომცრო ნიგნი, libellus-ი, ჩემი პირმშო, რომელიც თითქოს საკუთარი ნებით აღიჭურვა და სურს, იცოცხლოს, გადარჩეს.

როცა დღიურის წერა დავაპირე, ვიცოდი, რომ მასში ამბებს არ აღვწერდი (რადგან ჩემს ცხოვრებაში აღარაფერი მოხდებოდა); დღიურში უნდა გადმომეცა მხოლოდ სხვადასხვაგვარი აზრი და ყოველდღიური დაკვირვებები: ჩემი ფილოსოფია, ჩემი pensées¹ ამინდისა და სხვა ბუნებრივი მოვლენების უბრალო აღწერის ფონზე. ახლაც ვფიქრობ, რომ ეს ურიგო აზრი არ იყო. ზღვა. მხოლოდ ზღვის აღწერით ერთი ტომის გავსება შემეძლო. დეტალურად დავახასიათებ-

¹ ფიქრები (ფრანგ.).

დი აქაურობას, ადგილობრივ ფლორასა და ფაუნას. თუკი გულმოდ-
გინებასაც გამოვიჩინდი, საინტერესო რამ გამომივიდოდა, თუმცა
კი სელბორნელი უაითი² არ გახლავართ. აი, ახლა ჩემი ფანჯრიდან
ვხედავ სამი სხვადასხვა ჯიშის თოლიებს, ასევე – მერცხლებს, ჩვა-
მებს. ურიცხვი პეპელა თავს დასტრიალებს ყვავილებს, რომლებიც
სასნაულებრივად ამოზრდილან ყვითელ კლდეებზე...

ოლონდ „ლამაზად წერა“ არ მინდა – ჩემს თხზულებას მაღალ-
ფარდოვანი სტილით არ შევბღალავ. ასე რომ მოვიქცე, უბრალოდ,
დამცინებთ.

კურთხეულია ჩრდილოეთის ზღვა, ჭემმარიტი ზღვა, თავი-
სი კამკამა, ალერსიანი ტალღებით. სულაც არ ჰგავს ხმელთაშუა
ზღვას – მყრალ თბილ წვნიანს.

ამბობენ, აქ სელაპები იცისო, მაგრამ ისინი ჯერ არ მინახავს.

რა თქმა უნდა, აუცილებელი სულაც არ არის, მკვეთრი ზღვა-
რი გავავლოთ „მემუარებს“, „დღიურსა“ და „ფილოსოფიურ ჟურ-
ნალს“ შორის. შემიძლია, მკითხველო, ნება-ნება ავინერო ჩემი
წარსული ცხოვრებაც და ჩემი „მსოფლმხედველობაც“. რატომაც
არა? ამგვარი თხრობა სრულიად ბუნებრივი იქნება ჩემი ფიქრე-
ბის გადმოცემისას. აი, ასე, დინჯად, უშფოთველად (ყოველგვარი
შფოთვა ხომ უკან მოვიტოვე?) მივაკვლევ შესაბამის „ლიტერა-
ტურულ ფორმას“. ამის გამო წინასწარ რატომ უნდა ავიტვივო
თავი?! თუ მომესურვა, ჩემს უწესრიგო ჩანაწერებს მოგვიანებით
გადავხედავ და გადავწყვეტ, გამომადგება თუ არა მასალად უფრო
მწყობრი თხრობისთვის. ვაითუ, ჩემი წარსული ცხოვრება არც ისე
საინტერესოდ მომეჩვენოს, როცა მის აღწერას დავიწყებ? იქნებ
თხრობა თანდათან ანმყოფედ მოვიყვანო და ანმყოს წარსული შე-
ვაქსოვო?

² გილბერტ უაითი (1720-1793) – ინგლისელი მღვდელი. ცხოვრობდა ქალაქ სელ-
ბორნში, სადაც დაწერა წიგნები: „სელბორნის ბუნებრივი ისტორია და სიძველეები“,
„ნატურალისტის კალენდარი“ და სხვ. 1885 წ. უაითის პატივსაცემად დაარსდა
ფრინველებისა და მცენარეების დაცვის სელბორნის საზოგადოება.

საკუთარი ეგოიზმი მოვინანიო? განა ავტობიოგრაფია საუკეთესო მეთოდია ამ მიზნის მისაღწევად? მაგრამ რაკი ფილოსოფოსი არ ვარ, სამყაროს გააზრების საუკეთესო საშუალება მხოლოდ ჩემს თავს გადამხდარი ისტორიების გააზრებაა. ვგრძნობ, რომ, ბოლოს და ბოლოს, უნდა გავერკვე საკუთარ თავში. შეიძლება უცნაურად მოგეჩვენოთ, რომ მე, ვისაც პოპულარულმა პრესამ „ტირანი“, „ურჩხული“ და (თუ არ ვცდები) „ძალაუფლებისგან შეშლილი ურჩხული“ კი უწოდა, აქამდე საკუთარ თავზე არ დავფიქრებულვარ. მაგრამ ფაქტი ფაქტია. მართლაც ძალიან ცოტა რამ ვიცი ჩემ შესახებ.

მხოლოდ გვიან ვიგრძენი მოთხოვნილება, დამენერა თხზულება, რომელიც საკუთრივ ჩემი ექნებოდა და საზოგადოც. როცა დროდადრო, სასხვათაშორისოდ ვწერდი, მეგონა, ერთადერთი წიგნი, რომელსაც ოდესმე გამოვცემ, კულინარიული წიგნი იქნება-მეთქი.

აღბათ, უკვე თავის წარდგენის დროა, როგორც ჩანს, უპირველესად, საკუთარი თავისთვის. რა უცნაური რამ ყოფილა ავტობიოგრაფია. მკითხველებისთვის (თუკი ჩემი ჩანაწერები არც ისე შორეულ მომავალში დაიბეჭდება) „ორატორი ნაცნობია“, როგორც ამბობენ ხოლმე საზეიმო სხდომებზე. რამდენ ხანს გრძელდება ამქვეყნიური დიდება? ისეთი, როგორიც ჩემია – არც ისე დიდხანს, მაგრამ მაინც ხანგრძლივად. დიახ, დიახ, ჩარლზ ეროუბი ვარ და ახლა სამოც წელს გადავაბიჯე. არც ცოლი მყავს, არც – შვილები, არც – და-ძმები. სახელი საქვეყნოდ გავითქვი და ერთხანს ხანმოკლე დიდების სხივებიც დამთამაშებდა. დიდი ხნის წინ გადაწყვიტე, სამოცი წლისა რომ გავხდებოდი, თეატრი მიმეტოვებინა („არასოდეს წახვალ, – მითხრა უილფრიდმა, – უბრალოდ, ვერ შეძლებ“. შეცდა). სიმართლე გითხრათ, ძალიან დამალა თეატრმა. კმარა. ამას ვერასოდეს წარმოიდგენდნენ და ვერც ივარაუდებდნენ ჩემი ახლობლები – სიდნი, პერეგრინი, ფრიცი, უილფრიდი ან კლემენტი, როცა ცოცხლები იყვნენ. რა თქმა უნდა, ბრძნული საქციელი იქნებოდა, მაშინ გავრიდებოდი თეატრს, როცა დიდების ზენიტში ვიყავი (რამდენი მსახიობი და რეჟისორი აჭიანურებს თეატრთან

დამშვიდობებას. სანყლები!), მაგრამ საქმე მხოლოდ ის არ იყო, რომ თეატრმა დამალა. შინაგანი პროტესტის გრძნობა გამიჩნდა.

„კარგი, წადი, – მეუბნებოდნენ ნაცნობ-მეგობრები, – მაგრამ ნუ გგონია, დაბრუნებას შეძლებ“. დაბრუნება სულაც არ მინდა, დიდი მადლობა! „თუ მუშაობას შეწყვეტ და განმარტოვდები, თანდათან შეიშლები“ (ეს სიდნიმ მითხრა). მე კი, პირიქით, სიცოცხლეში პირველად ვგრძნობ თავს სრულიად ჯანსაღ, თავისუფალ და ბედნიერ ადამიანად.

არ გეგონოთ, თეატრი უეცრად ავითვალწუნე (ისე, როგორც დედაჩემმა, რომელსაც თეატრი მთელი სიცოცხლე სძაგდა). უბრალოდ, მივხვდი, რომ თუ თეატრს არ გავერიდებოდი, სულიერად გამოვიფიტებოდი, რალაც ისეთს დავკარგავდი, რაც აქამდე მოთმინებით რჩებოდა ჩემთან, მაგრამ შეეძლო, მივეტოვებინე, თუკი სათანადო ყურადღებას არ მივაქცევდი; რალაცას, რაც ჩემი საქმიანობის მოთხოვნებს არ უკავშირდებოდა, სრულიად გამიჯნული იყო მისგან და სწორედ ამიტომ – ძალიან ღირებულები. მახსოვს, ჯეიმსმა რალაც თქვა იმ ადამიანებზე, რომლებიც სიცოცხლის ბოლო წლებს გამოქვაბულში ატარებენ. ჰოდა, ჩემი გამოქვაბული სწორედ აქაა. აქ მოვედი და მოვიტანე ჩემი საუნჯე, თილისმა, რომელიც ახლა შეიძლება თვალნათლივ ვიხილო. რა მალაღფარდოვნად და მედიდურად ჟღერს ეს სიტყვები! და მაინც ვალიარებ, რომ თვითონაც არ ვიცი, რას ვგულისხმობ. დროებით შევაჩეროთ ფიქრთა ეს ძიძიმე ნაკადი.

ყოველივე ამას რამდენიმე დღის განმავლობაში ვწერდი. შესანიშნავი, თავისუფალი, მარტოობით აღსავსე დღეები იყო, რომლებზეც ამდენს ვოცნებობდი და არც კი მჯეროდა, რომ ოდესმე ოცნებას სინამდვილედ ვაქცევდი.

ისევ წავედი საბანაოდ, მაგრამ მარჯვე ადგილი ვერ ვიპოვე. ამ დილას სახლის მახლობელი კლიდან ჩავხტი ღრმა წყალში, იქ, სადაც ის თითქმის ციცაბოდ ეშვება ზღვაში, თუმცა ოდნავ შესამჩნევი შვერილები და ნაოჭები ერთგვარ საფეხურებს წარმოქმნის. ამ კლდეს „ჩემს ქარაფს“ ვუნოდებ, თუმცა მიქცევის დროსაც კი მი-

სი სიმაღლე ოც ფუტს არ აღემატება. წყალი, რა თქმა უნდა, ძალიან ცივია, მაგრამ რამდენიმე წამის შემდეგ ტანზე თბილი ვერცხლისფერი კანივით მეკვრის და ისეთი გრძნობა მეუფლება, თითქოს სხეული ტრიტონივით ქერცლით მაქვს დაფარული. სიცივისგან გამოცოცხლებული სისხლი ახალი ძალით ჩქეფს. დიახ, ეს ჩემი სტიქიაა. რა უცნაურია, რომ ზღვა მხოლოდ თოთხმეტი წლის ასაკში ვიხილე.

უშიშარი, განაფული მოცურავე ვარ და დიდი ტალღები არ მაშინებს. დღეს ზღვა წყნარი იყო, განსხვავებით სხვა ნახევარსფეროს ოკეანეებისგან, სადაც დელფინივით ვლალობდი ხოლმე. მხოლოდ, ასე ვთქვათ, ტექნიკური სიძნელე მამრკოლებდა. მიუხედავად იმისა, რომ ზღვა თითქმის არ ლელავდა, ნაპირზე გამოსვლა გამიჭირდა. ქარაფი ძალიან ციცაბო იყო, შვერილები კი – ძალიან ვიწრო. პატარა ტალღები მეთამაშებოდა – მაღლა მაგდებდა და შემდეგ ისევ ზღვის სიღრმეში მეზიდებოდა. ვცდილობდი, ქარაფის ნაპრალებს ჩავბლაუჭებოდი, მაგრამ თითები მისხლტებოდა. რომ დავიღალე, გავცურე და შევეცადე, სხვა, უფრო მარჯვე ადგილები მეპოვა, სადაც ზღვა მოუსვენრად ბორგავდა, მაგრამ იქ ნაპირზე ამოსვლა უფრო გამიძნელდა, რადგან წყალი ღრმა იყო, ხოლო კლდეების დამრეც, მაგრამ სრულიად გლუვ ან წყალმცენარეებით გალიპულ ფერდებზე ასვლა ჭირდა. ბოლოს ძლივძლივობით ავბობლდი ჩემს ქარაფზე. ხელ-ფეხის თითებით ვებლაუჭებოდი, მერე კი ერთ-ერთ შვერილზე გვერდულად ჩავიჩოქე. როცა კლდის თხემზე ავძვერი და სულის მოსათქმელად მზეზე გავიშოტე, შევამჩნიე, რომ ხელ-ფეხი დამსისხლიანებოდა.

რაც აქ ჩამოვედი, ყოველთვის სიამოვნებით ვბანაობდი დედამობილა. საბედნიეროდ, კლდოვანი სანაპირო არ იზიდავს ტურისტებს, თავიანთი „პატარებითურთ“. აქ ქვიშიან პლაჟს ვერ ნახავთ. გავიგონე, ვიღაცამ თქვა, საძაგელი სანაპიროაო. ნეტავ დიდხანს იფიქრონ ასე. კლდოვანი სანაპირო, სადაც ჩემი სახლი დგას, მართლაც ულახათოა. ვეება ქვიშისფერ-მოყვითალო ანონილი კლდეები კრისტალებით არის დანინკკლული. მოქცევის ხაზს ქვემოთ მათზე ეკლიანი, ყავისფერი, პრიალა, მყრალი წყალმცენარეების ფოჩები კიღია, მაგრამ

ზევით თუ აძვრებით, დიდ სიამოვნებას მოგანიჭებთ ვინრო ხეობების ხილვა, სადაც პატარ-პატარა ტბები და მრავალფეროვანი და ლამაზი ქვების გროვებია. კლდეთა ნაპრალებში ფესვები გაუდგამს ვარდისფერ დუმფარებსა და ბაც იისფერ ბალებს, ზღვის ადონისის მსგავს თეთრ ხვიარა მცენარეებს, კომპოსტოსმაგვარ მოლურჯო-მომწვანო ყვავილებსა და პანანინა ფხიჯებს, რომელთა ფოთლებსა და ყვავილებს შეუიარაღებელი თვალით ვერ დაინახავ. გამადიდებელი შუშა უნდა მოვძებნო და ისინი კარგად დავათვალიერო.

სანაპიროზე ზღვას კლდეებში აქა-იქ ხვრელები გამოურეცხავს, რომლებსაც მღვიმეებს ვერ უწოდებ, მაგრამ თუ ქვემოდან, წყლიდან, ახედავ, უჩვეულო და ცოტათი საშიში სანახაობა წარმოგიდგება. ერთ ადგილას, ჩემს სახლთან ახლოს, ზღვას კლდისგან რკალისებრი ხიდიც კი გამოუქანდაკებია, რომლის ქვეშ ტალღები გრუხუნით მიექანება ღრმა, ციცაბონაპირებიანი ქვაბულისკენ. უცნაურ სიამოვნებას მანიჭებს ამ ხიდზე დგომა. ვაკვირდები, როგორ ჯიქურ იჭრება ქვაბულში აქაფებული ტალღები, შემდეგ კი უკან იხევს. გეგონება, ამ დახშულ სივრცეში მრისხანე ძალები იბადება.

კიდევ ერთი დღე გავიდა. კვლავ მშვენიერი ამინდია. რაც აქ ჩამოვედი, არც ერთი წერილი არ მიმიღია. უცნაურია. საქმიან მიმონერას, რომლის ნაკადიც სწრაფად შემცირდა, ჩემი ყოფილი მდივანი მის კაუფმანი განაგებს ლონდონში. ერთადერთი, ვისი წერილის მიღებაც გამახარებდა, ალბათ, ლიზია, მაგრამ ის, მგონი, გასტროლოებზეა.

კოშკისკენ მივდივარ და ისევ კლდეებს ვათვალიერებ. ახლა ხომ არა მარტო სახლისა და კლდეების, არამედ დანგრეული კოშკის, ე. წ. მარტელოს, მფლობელიც ვარ! სამწუხაროდ, მისგან მხოლოდ ჩონჩხი დარჩა. კარგი იქნებოდა, აღმედგინა, შიგნით ხვეული კიბე ამეგო და ზევით სამუშაო კაბინეტი მომეწყო, მაგრამ, გავრცელებული შეხედულების საპირისპიროდ, მდიდარი არ ვარ. ზღვისპირა სახლმა მთელი ჩემი დანაზოგი შთანთქა. მართალია, ჩემი ძვირფასი კლემენტის პრაქტიკული ალღოს წყალობით კარგი პენსია მაქვს, მაგრამ ფული

უნდა გამოვიზოგო. გამახარა კოშკის მახლობლად არქეოლოგიურმა აღმოჩენამ, რომელიც მოწმობს, რომ ერთადერთი ადამიანი არა ვყოფილვარ, ვისაც აქ ზღვიდან გამოსვლა გაუჭირდა. კოშკის ქვეშ მძალულ ზღვის უბესთან კლდეზე რკინის მოაჯირია მიმაგრებული და რამდენიმე საფეხური – გამოკვეთილი, რომელთა დანახვა მხოლოდ ზევიდან შეიძლება. სამწუხაროდ, მოაჯირის ქვედა ნაწილი მოტეხილა, მოლიპულ საფეხურებზე ფეხის მოკიდება კი ძნელია, განსაკუთრებით – მოქცევისას, თუ ზღვა ღელავს. ტალღები წაგაქცევს. საოცარია, როგორი უდრეკი, მდუმარე ძალა აქვს დაუდგრომელ ზღვას! მაგრამ თვით აზრი შესანიშნავია – მოაჯირი უნდა შევაკეთო. და კიდევ – თუ ჩემი ქარაფის კედელში რკინის რამდენიმე ჯოხს ჩავარჭობ, მოქცევის დროს მათ ჩავეჭიდები და წყლიდან ამოსვლა არ გამიჭირდება. სოფელში უნდა გავიკითხო, მუშები თუ არიან.

მოქცევისას კოშკის საფეხურებთან ვიბანავე და მერე შიშველი დიდხანს ვინეჩი იქვე, ბალახში. ვნეტარებდი. ვწუხვარ, რომ ზოგჯერ კოშკს ტურისტები ესტუმრებიან ხოლმე, მაგრამ არ მინდა, მივაჭედო დაფა წარწერით: „კერძო სამფლობელო“. ეს მდელი ერთადერთი ბალახიანი ადგილია ჩემს სამფლობელოში, თუ არ ჩავთვლით მოლს სახლის უკან. აქა-იქ ნახავთ ზღვის ქარისგან დანეწილი დაბალი ბალახის მრგვალ, კაქტუსებივით მკვრივ „ჭილოფებს“. კოშკის საძირკველთან ვარდისფერი და თეთრი კატაბალახა ამოზრდილა. ნაპირიდან მოშორებით, კლდეებს შორის, ბალახში, მენამული ბეგქონდარას ყვავილები მოჩანს. გამადიდებელი შუშით უკვე დავათვალიერე ისინიც და პანანინა ფხიჯებიც. ათი წლისას მინდოდა, ბოტანიკოსი გამოვსულიყავი. მამაჩემს უყვარდა ყვავილები, თუმცა მათ კარგად არ იცნობდა. ბევრ მცენარეს ერთად ვაკვირდებოდით. საინტერესოა, როგორ წარიმართებოდა ჩემი ცხოვრება, თეატრს ასე რომ არ გავეტაცე.

შინისკენ მიმავალი პატარა ტბებს ვათვალიერებდი. რამდენ მშვენიერ და საინტერესო არსებას ნახავთ იქ! საჭირო წიგნები უნდა ვიყიდო და ამ საკითხებში გავერკვე, თუკი მართლაც დავაპირებ (შეძლებისდაგვარად), ამ ადგილების გილბერტ უაითი გავხდე. ლა-

მაზი კენჭები შევავგროვე და ჩემს მეორე მდელოზე წავიღე. გლუვი, ოვალური კენჭები იყო. სიამოვნებით ვატრიალებდი ხელში. ახლა, როცა ამ სტრიქონებს ვწერ, ერთ-ერთი მათგანი – ვარდისფერი, დანინკლული, თეთრი ხაზებით დასერილი – წინ მიდევს. მამაჩემს მოეწონებოდა ეს ადგილი. მამაზე ხშირად ვფიქრობ. მენატრება.

უკვე ვისადილე და ახლა ჩემს სახლს ალგინერთ. სხვათა შორის, ნუგბარ კერძებს გეახელით. ვჭამე ცხელ გახუხულ პურზე წასმული ანჩოუსების პაშტეტი, შემდეგ – მოშუშული ლობიო წვრილად დაჭრილი ნიახურით, პომიდვრით, ლიმონის წვენითა და ზეთუნის ზეთით (ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ ზეთუნის ზეთი საუკეთესო, გემრიელი იყოს. ლონდონიდან ის ბლომად ჩამოვიტანე). კარგი იქნებოდა, მწვანე წინაკა დამემატებინა, მაგრამ სოფლის მაღაზიაში (მაღაზიამდე ორიოდ მიღია. იქამდე გასეირნება სასიამოვნოა) წინაკა არ ჰქონდათ. შემდეგ ბანანითა და შაქარმოყრილი ნალებით პირიც ჩავიკოკლოზინე (ბანანები კი არ უნდა დაიჭყლიტოს, არამედ უნდა დაიჭრას, ნალები კი თხელი უნდა იყოს). ამას მოჰყვა კრეკერები ახალზელანდიური კარაქითა და იორკშირული ყველით. უცხოურ ყველს არ ვეკარები, ჩვენებური ყველი საუკეთესოა მსოფლიოში. ამ სანადიმო კერძებს თითქმის მთელი ბოთლი „მუსკადე“ მივაყოლე (ჩემი მცირე „სარდაფიდან“). წესისამებრ, აუჩქარებლად ვჭამდი და ვსვამდი (სწრაფად მოამზადე, მაგრამ ნელა მიირთვი) და ვინმესთან საუბარსა თუ გაზეთების კითხვაში ყურადღება არ გამიფანტავს (მადლობა ღმერთს!). ჭამა ისეთი სასიამოვნო რამაა, რომ ამ დროს, შეძლებისდაგვარად, არაფერზე უნდა იფიქრო. ღმერთო ჩემო, რა თქმა უნდა, კითხვა და ფიქრიც მნიშვნელოვანია, მაგრამ არანაკლებ მნიშვნელოვანია ჭამის პროცესი. რა ბედნიერებაა, რომ მჭამელი არსებები ვართ. ჭამამ ყოველთვის სიამოვნება უნდა მოგანიჭოს. კურთხეულ იყოს ყოველი ახალი დღე, როცა საჭმელს კარგად ვინელებთ და შიმშილის დიდებული გრძნობა გვეუფლება.

საინტერესოა, დავწერ თუ არა ოდესმე „ჩარლზ ეროუბის ოთხნუთიანი რეცეპტების წიგნს“? ოთხი ნუთი, რა თქმა უნდა, საჭმლის

მომზადების დროა. დრო, როცა საკვები პროდუქტი იწვება ან იხარშება, აქ არ იგულისხმება. ეგრეთ წოდებული სწრაფად მოსამზადებელი კერძების რამდენიმე კულინარიული ნიგნი გადავათვალიერე, მაგრამ დავრწმუნდი, რომ ტყუიან. მათი „თხუთმეტი წუთი“ სინამდვილეში ოცდაათი წუთია, თან ისეთ რჩევებს გვთავაზობენ, როგორცაა, მაგალითად, „სათქვეფელათი ოდნავ მოურიეთ“. იმ ჯანმრთელმა, ნორმალურმა ადამიანებმა, რომლებსთვისაც, ალბათ, დავწერ ამ ნიგნს, შეიძლება, არც კი იცოდნენ, რა არის სათქვეფელა, მაგრამ ისინი ჰედონისტები არიან. ნებისმიერმა ეგოისტმა იცის, რომ ქამა-სამაში, ისევე, როგორც ბევრ სხვა (მაგრამ არა – ყველა) საკითხში, სიამოვნება საუკეთესო რამაა. სიდნი ეშმა ერთხელ შემომთავაზა, საკოლექციო ღვინოების საიდუმლოებებს გაგიზიარებო. მისი წინადადება გადაჭრით უარყავი. სიდნის ჩვეულებრივი ღვინოები სძაგს და ბედნიერი მხოლოდ მაშინ არის, როცა ძვირად ღირებულ სასმელს სვამს, რომლის ბოთლის ეტიკეტზე ჩამოსხმის თარიღი წერია. მაგრამ რატომ უნდა შევიძულოთ უბრალო, ჩვეულებრივი ღვინოები (აქ, რა თქმა უნდა, არ ვგულისხმობ იაფ სასმელს, რომელსაც ბანანის გემო აქვს)? ბედნიერი ცხოვრების ერთ-ერთი საიდუმლო ის არის, რომ არასოდეს მოიკლო პატარ-პატარა სიამოვნებები და თუ ზოგჯერ ამას იაფად და სწრაფადაც შეძლებ – მით უკეთესი. თეატრში საქმიანობა ხშირად ხელს უშლის ნორმალურ კვებას, ამიტომ უნინ ყოველთვის არ შემეძლო აუჩქარებლად მეჭამა, მაგრამ საჭმლის სწრაფად მომზადება ნამდვილად ვისწავლე. რა თქმა უნდა, უგუნურ ადამიანებს ჩემი მეთოდები (განსაკუთრებით – კონსერვების გამოყენება) აღაშფოთებს; ისინი (უფრო ხშირად – ქალები: ჟანა, დორისი, როზმერი, ლიზი), ვინც მიჩვენდა, ჩემი რეცეპტები გამოიმეჭვეყნებინა, შემწყნარებლურად, ქილიკით მარწმუნებდნენ, შენი გვარიც საკმარისია, რომ ნიგნი დაიტაცონო. ვერ გრძნობდნენ, რომ ამით შეურაცხყოფას მაყენებდნენ. „ჩარლზთან რომ სადილობ, თითქოს პიკნიკზე ხარ“, – შენიშნა ერთხელ რიტა გიბონსმა. პიკნიკები, რა თქმა უნდა, კარგი რამაა, მაგრამ ჩემი სტუმრები ხომ მაგიდას უსხედან, თეფშები მუხლებზე არ უწყვიათ და ყოველთვის შეუძლიათ ნამდვილი (და არა – ქალაქის) ხელსახოცები გამოიყენონ.

კვება მნიშვნელოვანი თემაა და ამ საკითხზე საუბრისას მწერლები, სხვათა შორის, არ ტყუიან. არ ვიცი, როგორ გამოვიმუშავე ბრწყინვალე კულინარიული ოსტატობა. ჩემი ღარიბული ბავშვობიდან მოყოლებული, საჭმლის გადაყრა არ მიყვარდა. ბოლომდე ვჭამდი მწირ საჭმელს, რომელსაც ჩვენს ოჯახში ამზადებდნენ. დედაჩემი „უბრალო, მაგრამ გემრიელ“ კერძებს აკეთებდა, მაგრამ არ სჩვეოდა შთაგონებული სისადავე, ურომლისოდაც, ჩემი აზრით, კარგ კერძს ვერ მოამზადებ. შთაგონება მაშინ მენვია (ისევე, როგორც ნეტარ ავგუსტინეს), როცა ჭამაში ზედმეტობა შემჯავრდა. ახალგაზრდა რეჟისორი რომ ვიყავი, საკუთარი სიბრიყვისა და ტრადიციებისადმი ერთგულების გამო ვვარაუდობდი, სტუმრები ცნობილ რესტორნებში უნდა მივიწვიო-მეთქი, მაგრამ თანდათან მივხვდი, რომ საზოგადოებრივ ადგილებში ძვირად ღირებული, ძნელსაცნაური და ხშირად უგემური კერძების უზომო რაოდენობით ჭამა არა მარტო უზნეო, არაესთეტიკური და ჯანმრთელობისთვის მავნე იყო, არამედ არავითარ სიამოვნებასაც არ მანიჭებდა. მოგვიანებით სტუმრებს სახლში ვპატიჟებდი მარტივი კერძებით დასატკობად. რა შეედრება გახუხული პურის ნაჭრებს კარაქით ან, თუ გნებავთ, ქაშაყის პაშტეტით? ან მოხარშულ ხახვს და მასთან ერთად (ვისაც სურს) ხორცის ცივ კონსერვებს? ხოლო კარგად მოხარშული შვრიის ფაფა ნალებითა და ყავისფერი შაქრით მართლაც რომ სამეფო კერძია! მაგრამ იყვნენ საბოლოოდ ნამხდარი გემოვნების ადამიანები, რომლებსაც ჩემი შეგნებული ჰედონიზმი ახირებდად, გარკვეულ ფანდაც კი მიაჩნდათ (ერთმა ყურნალისტმა ჩემს სადილებს „ქარი ტირიფებში“³ უწოდა). ზოგიერთი ჩემზე განაწყენდა კიდევ.

შეიძლება *Haute cuisine*⁴-თან დაკავშირებულ მითოლოგიაზე თვალი ამიხილა არა რესტორნებმა, არამედ უფრო ნვეულებებმა. დიდხანს და, როგორც წესი, ამაოდ ვცდილობდი ჩემი მეგობრების დარ-

³ ინგლისელი მწერლის, კენეტ გრემის საბავშვო რომანი (1908), რომელიც ერთ დროს ძალიან პოპულარული იყო.

⁴ დახვეწილი კულინარიის ხელოვნება.

წმუნებას, რომ საჭირო არ იყო სტუმრების გამასპინძლება რთულად მოსამზადებელი კერძებით. უაზრობაა საჭმლის მომზადებაზე დროის ფლანგვა, თუმცა არიან უბედური ქალები, რომლებსაც, კერძების მზადების გარდა, სხვა საქმე არა აქვთ. არსებობს, ასევე, ილუზია, რომ ძალიან რთულ კერძებს უფრო „შემოქმედებითი“ უნარი სჭირდება. მინდა, სწორად გამიგოთ: ბარბაროსი არ ვარ. ფრანგული სოფლური კერძები, რომლებიც ჯერ კიდევ შეიძლება იპოვოთ ამ კურთხეულ ქვეყანაში, მართლაც კარგია, მაგრამ მათ ხარისხს განსაზღვრავს ტრადიცია და ინსტინქტი, რომლებიც სწრაფად მზადებას გამოორიცხავს. ინგლისში პატივმოყვარე ღიასახლისი კულინარიას არა მარტო რიტუალად აქცევს და ღირსებად მიიჩნევს, არამედ თავის ეგრეთ წოდებულ ხელოვნებაში ინაფება კიდევ იმ ადამიანების გულისთვის, რომლებიც ხშირად სრულიად არ აფასებენ საჭმელს, თუმცა არაფრით აღიარებენ ამას. ჩემი მეგობრები (თეატრიდან) ისე თვრებოდნენ წვეულებების წინ, რომ არავითარი მადა არ ჰქონდათ და ვერც კი ამჩნევდნენ, რით უმასპინძლებოდნენ მათ. განა ღირს, მთელი დღე მოანდომო საჭმლის კეთებას, თუ სტუმრები თქვენ მიერ მომზადებულ სადილს ასეთ მდგომარეობაში შეექცევიან (და ნახევარს თევზებზე ტოვებენ)? კარგი მჭამელი ცოტას სვამს. მაღიან ჭამას ხელს ისიც უშლის, რომ სადილობისას უნდა ისაუბრო. თუ გაგიმართლათ და ორ ქალბატონს შორის მოხვდით, რომლებიც გამალებით ესაუბრებიან სხვა სტუმრებს, მაშინ შეძლებთ, მთელი ყურადღება საჭმელს დაუთმოთ. არა, არ მიყვარს ეს ოფიციალური სადილები, რომლებიც ხშირად პატივმოყვარეობის, პრესტიჟის დაცვის, არასწორად გაგებული საზოგადოებრივი მოვალეობის გამო ეწყობა და არა – სტუმართმოყვარეობის ნამდვილი ინსტინქტის კარნახით. Haute cuisine ხელს უშლის სტუმართმოყვარეობას, რადგან ისინი, ვისაც არ შეუძლია ან არ უნდა მისი წესების დაცვა, ამ Haute cuisine-ის მომხრეებს სახლში იმის შიშით არ ეპატიჟებიან, რომ ბრალად დასდებენ, გაუნაფავი ან ხელმოცარული მასპინძელიაო. საჭმელი იმ მეგობრებთან ერთად უნდა მიირთვა, რომლებისთვისაც ამგვარი „დახვეწილი“ მოსაზრებები უცხოა, ან – მარტომ. ვერ ვიტან

წვეულებებისთვის დამახასიათებელ თვალთმაქცობას, როცა ყველა ერთმანეთს კოცნის ვითომდა ინტიმიური ატმოსფეროს შესაქმნელად.

ამ ტირადის შემდეგ მომიხდება, სახლის აღწერა სხვა დროისთვის გადავდო. ახლა მხოლოდ ის უნდა დავამატო, რომ (როგორც მკითხველი უკვე დარწმუნდა) ვეგეტარიანელი არ ვარ. მართალია, ხორცს მხოლოდ ცოტას ვჭამ და ბიფშტექსების მოყვარულთ შიშით შევყურებ ხოლმე, მაგრამ რამდენიმე კერძს (მაგალითად, ანჩოუსების პაშტეტს, ღვიძლს, ძეხვეულს, თევზს), ასე ვთქვათ, ძირითადი ადგილი უჭირავს ჩემს მენიუში და მათ ვერ დავთმობ; აქ ზნეობრივ კრიტერიუმებზე ჰედონიზმი იმარჯვებს. შესაძლოა, მართლაც უარი უნდა ვთქვა ხორცეულზე, მაგრამ იმდენ ხანს ვყოყმანობდი, რომ ახლა ველარ შევძლებ ამ ნაბიჯის გადადგმას.

ახლა ჩემს სახლს აღვწერ. „შრაფ-ენდი“ ჰქვია. გასაგებია, რომ „ენდი“ დასასრულია. სახლი კონცხის ბოლოს დგას, ერთგვარ ნახევარკუნძულზე, უშუალოდ კლდეებზე. ნეტავ რომელმა დამთხვეულმა ააგო? როგორც ჩანს, აგების თარიღი დაახლოებით 1910 წელია. რატომ „შრაფი“? ეს კითხვა დავუსვი ჩემს ორ (ჯერჯერობით) აქაურ ნაცნობს – მაღაზიის მფლობელ ქალს და სოფლის დუქნის პატრონს. ორივემ მითხრა (თუმცა დანვრილებით ვერაფერი ამიხსნეს), „შრაფი“ „შავს“ ნიშნავსო (Shruff – schwarz? არა მგონია). ჯერჯერობით არაფერი ვიცი სახლის ისტორიაზე. არასოდეს შევხვედრივარ მოხუც ქალბატონს, სახელად მისის ჩორნის, რომლისგანაც ეს სახლი ვიყიდე. ფასი გვარიანად მაღალი იყო და, გარდა ამისა, მისის ჩორნის მთელი ავეჯისა და სხვა ნივთების შეძენაც მომიხდა, რომლებსაც არავითარი ღირებულება არ ჰქონდა. თვით სახლს უამრავი ხარვეზი აქვს, რაზეც მაშინვე მივუთითე აგენტს. ის რატომღაც ძალიან ნესტიანია, ქარისგან დაუცველ ადგილას, განმარტოებით დგას. წყალი და კანალიზაცია, საბედნიეროდ, გაყვანილია (ამერიკაში კეთილმოუწყობელ სახლში ვცხოვრობდი), მაგრამ არ არის ელექტრობა და ცენტრალური გათბობა. საჭმელს ბალონის გაზზე ვამზადებ. სახლის კონსტრუქცია უცნაურია – მას მოგვიანებით აღვწერ. აგენტს გაე-

ლიმა, როცა შეამჩნია, როგორ მომენონა (ხარვეზების მიუხედავად) სახლი. „უნიკალური ნაგებობაა, სერ“, – მითხრა მან. დიახაც.

სახლის მდებარეობა შესანიშნავია, თუმცა ჩემი სოფლელი ნაცნობები ნიშნის მოგებით მახსენებენ, რომ ზამთარში სიცივე და ქარი შემანუხებს. რომ იცოდნენ, როგორ მოუთმენლად ველოდები ზამთრის ქარიშხლებს, როცა მძვინვარე ტალღები პირდაპირ ჩემს კარს შემოუტევენ! მას შემდეგ, რაც აქ დავსახლდი (ესე იგი ერთ თვეზე მეტი ხნის განმავლობაში) ამინდი საოცრად მშვიდია, რაც მთრგუნავს კიდევ. გუშინ ზღვა ისეთი უძრავი იყო, რომ წყლის გლუვ ზედაპირზე ლურჯი ბუნების მთელი ფლოტილია დაცოცავდა. ზედა სართულის (სადაც ახლა ვზივარ) ფანჯრებიდან მხოლოდ ზღვა მოჩანს, თუ საგანგებოდ არ გადაიხედავთ ქვემოთ, კლდეებისკენ. ქვედა ფანჯრებიდან ზღვა არ ჩანს – ფანჯრების წინ, სანაპიროზე, მხოლოდ სპილოს ფორმისა და ზომის კლდეებია აყუდებული. უკანა (სამზარეულოს) კარიდან კლდეებს შორის მოქცეულ პატარა მდელოზე გახვალთ. აქ ბეგქონდარები და კაქტუსივით მკვრივი ბალახი იზრდება. ამ მდელოს ბედს ბუნებას მივანდობ – მებაღე არ გახლავართ (აქამდე ერთი მტკაველი მინაც არ მქონია). აქვე ბუნებამ მომიწყო ქვის სავარძელი, რომელზეც ბალიშებს ვანყობ. მის გვერდით, ქვის ვარცლში, ჩემ შეგროვებულ ლამაზ კენჭებს ვალაგებ, ასე რომ, შემიძლია, სავარძელში ჩავვდე და კენჭები ვათვალიერო. თუ ბილიკს დაადგებით, რომელიც სახლთან იწყება, ქვის მაღალი ჯებირის (ერთგვარი ბუნებრივი ასანევი ხიდის) გავლით სამანქანო გზაზე გახვალთ, რომელსაც ამაყად უწოდებენ „სანაპირო გზატკეცილს“. ამ გზაზე ასფალტია, თუმცა შუაში ბალახი ამონვერილა. აქ მანქანები მაისშიც კი იშვიათად დადის. ჩემი ბედნიერი ცხოვრების ერთ-ერთი საიდუმლო ის არის, რომ მანქანის ტარება არ ვისწავლე – ეს შეცდომა არ დამიშვია. ირგვლივ ყოველთვის მყავდნენ ადამიანები, ჩვეულებრივ – ქალები, რომლებიც მზად იყვნენ, ჩემთვის სასურველ ადგილას წავეყვანე. როცა ძალი გყავს, თვითონ რატომ უნდა იყეფო? ქვემოთ, ჯებირის ორივე მხარეს, ბუნებას კლდის უამრავი ნატეხი უწესრიგოდ მიმოუფანტავს. ზღვა აქამდე ვერ აღწევს. ეს არცთუ მიმზიდველი სანახაობაა. გარდა ამისა, იქ ყრია